

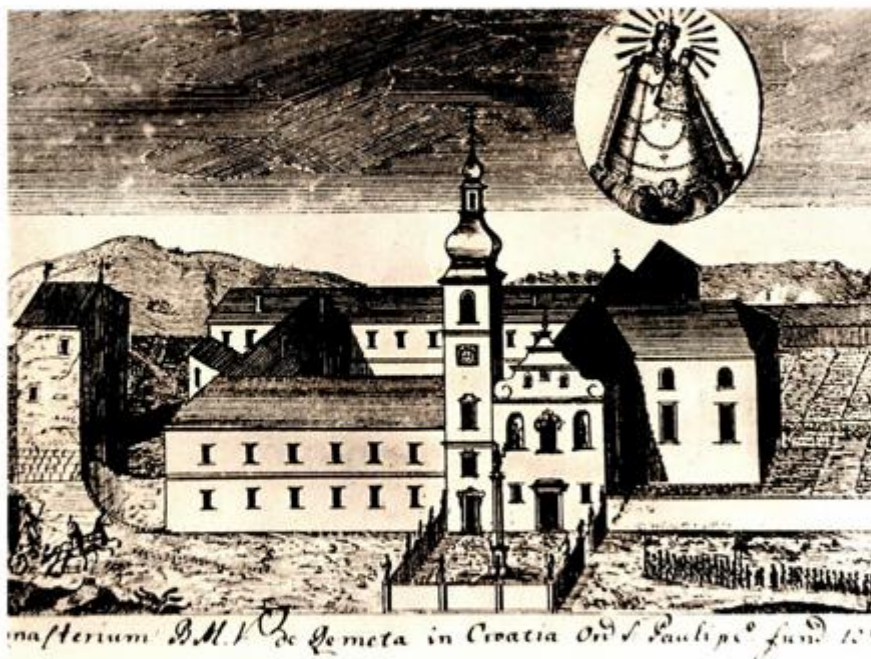

Obnova crkve Gospe Remetske

„Naša je želja da se cjelokupno zdanje tako obnavlja, da se dovede u stanje kako su ga ostavili pavlini 1786. godine“, istaknuo je o. Vjenceslav Mihetec tijekom obnove od 1991. do 2010.

Napisao i snimio: **Mladen Perušić, dipl. ing. arh.**

Foto: **Ministarstvo kulture i autorova arhiva**

Crkva Majke Božje Remetske i samostan 1739.

Gradnja crkve Gospe Remetske i samostana dokumentirana je na nekoliko crteža iz 17., 18. i 19. stoljeća. Na slici iz 1739. prikazan je samostanski sklop i vidi se način kompozicije arhitekture pavlina. Na sjevernoj strani su tri krila samostana, a četvrto je prislonjeno uz crkvu koja je uvijek smještena na južnoj strani. Sasvim lijevo je Korvinova kula, sagrađena u 15. stoljeću za obranu od Osmanlija. Prostor ulaza u crkvu je ograđen i ukrašen skulpturama.

U potresu 1880. srušeni su istočni dijelovi samostana, a od južnog dva kata, na crkvi

gornji završetak zabata glavnog zapadnog pročelja i prigradna kapela s južne strane. U unutrašnjosti je pao svod broda i raspucani su zidovi, kao i zvonik.

Kr. podžupanija je 1881. odredila da treba paziti „na sačuvanje gragjevnih spomenika u crkvi na koliko su vredniji s historičkog i umjetničkog gledišta“ jer „malo se pazilo na to da se u starodrevnom svetištu Majke Božje sačuva ono što se moglo i moralo sačuvati“. Glavni arhitekt nadbiskupije Herman Bollé projektirao je obnovu i vodio nadzor nad izgradnjom 1882. Izvana na crkvi još se vide njegove intervencije i dodaci ba-

Prilikom obnove crkve nakon potresa 1880., Bollé je propustio krovšte napraviti stabilno

roknoj arhitekturi. Do kraja 19. i početkom 20. stoljeća, zahvaljujući župljanima i nadbiskupiji, obnovljen je interijer, opločen pod cementnim pločicama na kamenim pločama, postavljen oltar Srca Isusova, orgulje i drugo.

Najvažnije otkriće bilo je 1938., kad je Željko Jiroušek otkrio sačuvane freske pavlinskog slikara Ivana Rangera na nekoliko mjesta na zidovima i svodu svetišta crkve. U župi je zabilježeno da je 1950. popravljen zvonik, a godina je upisana ispod sata. Hrvatski restauratorski zavod od 1971. je obavljao niz restauratorskih radova na crkvi, u suradnji s Regionalnim zavodom za zaštitu spomenika. Nakon proučavanja sačuvanih prikaza crkve od polovine 19. stoljeća, litografije nakon 1849. i dva akvarelirana crteža Mijata Sabljara iz 1868., na kojima je prikazan oslik zapadnog i južnog pročelja, indikativan je bio prijedlog rekonstrukcije i vraćanja baroknog oblikovanja glavnog pročelja. Provedeno je sondiranje obojane žbuke i pronađen dvobojni oslik u svijetlim tonovima. Na tom pročelju ugrađen je 1971. novi kameni portal ulaza. Otkrivanje baroknog oslika zidova i svoda svetišta i slavloluka, otprilike 80 m², bio je

Crkva i samostan nakon potresa 1880., pročelje

Crkva i samostan nakon potresa 1880., interijer

Samostan i crkva nakon potresa 1880. sjeverna strana

višegodišnji rad restauratora, od 1973. do 1978., a nastavljen je 1984., kad je ocijenjeno „da je maksimalno zadržan karakter Rangerovog slikarstva te uspostavljena ravnoteža s prethodno obavljenim radovima na svodu svetišta“.

Od 1991. do 2010. svi su radovi realizirani u suradnji s dugogodišnjim voditeljem svetišta, karmelićaninom o. Vjenceslavom Mihetecom i konzervatorima Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, koje je vodio Mladen Perušić. Pater Mihetec je u planu obnove crkve i starog dijela samostana, između ostalog, napisao: „Naša je želja da se cjelokupno zdanje tako obnavlja, da se dovede u stanje kako su ga ostavili pavlini 1786. godine.“ I nastavio: "Pročelje crkve vratiti u barokno stanje, zvoniku vratiti baroknu lukovicu, sagraditi zavjetnu kapelu uz južni zid crkve, dograditi dva kata samostana uz sjeverni zid crkve i urediti krovšte nad crkvom i samostanom. U unutrašnjosti crkve treba dovršiti radove na obnovi Rangerovih freski u prezbiteriju i prvoj lađi, vratiti korske klupe, vratiti oltare i propovjedaonicu iz crkve sv. Petra u Čvrstecu, urediti svodove i stropove lađe zajedno s kapelom, bivša ulazna vrata u samostan ispod tornja, kriptu ispod svetišta i drugo.“

Restauracija kipova i obnova krovšta

Opsežne građevne sanacije zahtijevale su dužu pripremu, a restauratori su mogli odmah pristupiti obnovi najoštećenijih slikarskih i kiparskih djela, oltara sv. Antuna i sv. Ivana Nepomuka. Ispod kora oltare sv. Josipa i sv. Donata obnavljali su akademski slikari Franjo Mrnjac (gornje drvene dijelove retable) i Duje Jurić (donje dijelove, oltarne stolove). Na pročelju su 1996. obnovljeni kipovi sv. Pavla i sv. Antuna pustinjaka u donjoj zoni i sv. Ane i sv. Joakima u gornjoj zoni. Ispred crkve obnovljeni su kipovi sv. Šimuna stilita i sv. Pavla pustinjaka u zidu iznad ogradnog zida ceste, koje su restaurirali kipari Mijo Jerković i Kamenko Klofutar.

Kip Blažene Djevice Marije na glavnom oltaru iz 15. stoljeća vrijedna je sačuvana gotička skulptura. Karmelićani, kao i pavlini, posebno štuju Mariju i željeli su sanirati

Marijin kip na glavnom oltaru

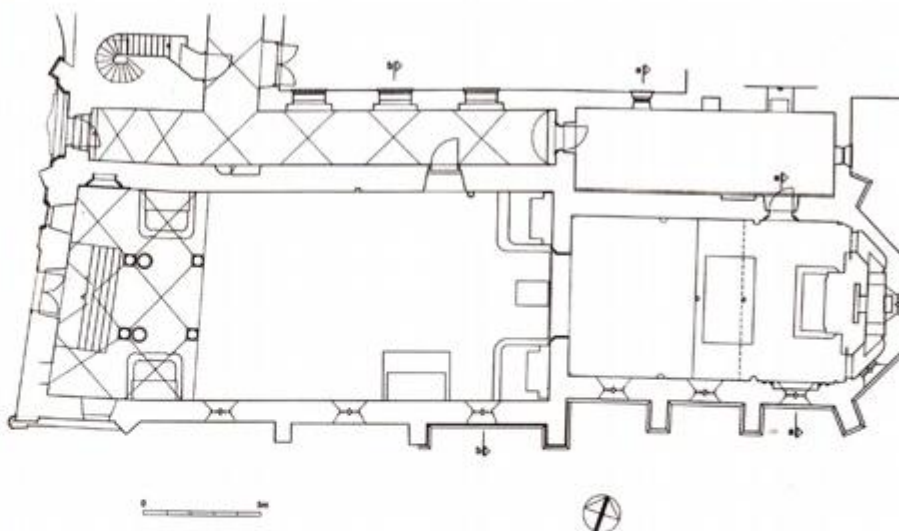

Projekt obnove pročelja prema stanju 1722.

loše stanje drvenog kipa, ugroženog crvotočinom. Kip je restauriran 1996. s ostacima gotičkog okvira.

Pater Mihetec je krajem studenoga 2001. zamolio da se hitno saniraju profilacije i ostaci kamenih vijenaca jer s vrha zapadnog pročelja povremeno otpadaju komadi žbuke i kamena. U tri tjedna labavi su dijelovi učvršćeni, a skela je poslužila i za bojanje zida.

Najveći zahvat bila je obnova krovišta i pokriva. Budući da do tada nije postojao

Tlocrt crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije 1999.

arhitektonski snimak crkve, prioritet je bilo snimanje i izrada nacrtu koji je napravio arhitekt Ivo Tenšek sa suradnicima, 1999. Pri prvim pregledima tavana vidjelo se da je građa u vrlo lošem stanju, bilo je crvotočina na većini elemenata i potpuno je propao daščani pod. Nakon nalaza drvnih stručnjaka Megerlea (1995.) i Tomaševića (detaljno 2000.), Rikard Podhorski izradio je statičku analizu krovne konstrukcije. Nalaz je ukazivao na nestabilnu konstrukciju i hitnost sanacije. Sustav nesimetričnih jednostrukih visulja bio je na prevelikim rasponima i s premalim presjecima, dio građe bio je već korišten, imao je zasjeke i oštećenja presjeka.

Takvo je stanje bilo posljedica radova na crkvi nakon potresa 1880. Nakon što su srušena dva kata samostana prislonjena uza sjeverni zid crkve, koja su bila pod produljenim krovom crkve koji je i iznad broda i svetišta imao sljeme u ravnini bez loma, prerađena je konstrukcija u dva volumena. Na južnom dijelu krovišta s visuljama ostao je sustav iz 18. stoljeća, oslonjen na nazidnice povezane s protugredama, kuscima, a sjeverni dio, manjeg raspona od srednjeg stupa zbog skraćanja plohe, bio je drugačiji i novije sheme. Prilikom obnove crkve nakon potresa 1880., Bollé je propustio krovište napraviti stabilno. U literaturi je analiziran njegov projektantski

Obnova krovišta 2005.

Obnova tabulata 2006.

Obnova tabulata 2006., detalj

Podnožje i temelji 2008.

rad s povijesno-umjetničkoga gledišta, ali ne i arhitektonskog i tehničkog! lako se zbog takvog stanja krovišta smatralo da bi ga trebalo ukloniti i sagraditi novo, ipak je odlučeno da se zamijene samo oštećeni dijelovi i napravi sanacija i ukrute dodatnim učvršćenjima za stabilizaciju. Radovi su započeli 2003. zamjenom lima nad svetištem (iako je odobren pokrov crijepom, prema izvornom stanju dokumentiranom na Standlovoj fotografiji) i dovršeni 2005.

U potresu 1880. srušeni su zidani svodovi u crkvenom brodu i Bollé je sagradio strop od dasaka trapeznog presjeka na gredama oslonjenim na kamene konzole srušenih rebara svodova. U sredini raspona grede su ovještene na veznu gredu visulje, što je bilo znatno opterećenje ionako slabe konstrukcije krova. Budući da je nakon skidanja poda tavana otkriveno da su i daske pod-

gleda većinom oštećene crvotočinom, izrađena je replika. U svemu je ponovljen ukrasni oslik koji je slikao Josip Jerković do 2007.

Otkriveni temelji dvije stare crkve

Planirano je napraviti i drenažu oko crkve zbog vlage te otvoriti kriptu izvana ispred prednje lađe, koja je izvor hladnoće i vlage. Zato je 2005. uz južno pročelje iskopano sedam sondi do dna temelja. Otkriveno je da je izvorno pročelje imalo obrađeni sokl od kamenih klesanaca, koji je zatrpan dugogodišnjim nasipavanjem platoa. Prilikom snimanja presjeka i proširenja iskopa, vidjelo se da su temelji povezani s drugim starijim substrukturama i širokim zidovima koji idu prema jugu. Budući da su bila potrebna arheološka istraživanja, pozvan je Muzej grada Zagreba i 2007. otkopan je prostor od zapadnog do istočnog pročelja. Nađeni

su temelji dviju crkvi starijih od postojeće iz 14./15. stoljeća, koje je srušilo pomicanje terena jer je sjeverni brijeg klizište. Prema računalnoj rekonstrukciji, starija, južnija crkva imala je polukružnu izduženu apsidu romaničkih karakteristika, a mlađa gotičku poligonalnu kao današnja.

Do prije dvadesetak godina mise na otvorenom služene su na padini brijega zapadno od crkve, gdje je kasnije postavljen križni put, a na mjestu Marijine kapele iz 1654., koju je Bollé srušio nakon potresa 1880., uređena je ravna površina i postavljen oltar. Posljednjih deset godina obnovu kompleksa u suradnji sa župom vodio je Silvije Novak, prof. Restauracija povijesnog oslika pročelja posebna je tema. Nažalost, potres 2020. prekinuo je obnovu i nanio ponovno veliku štetu crkvi i samostanu. U tijeku je izrada projekata obnove nakon potresa.

Crkva s južne strane 2020.

Interijer crkve nakon potresa 2020.